



Universiteit
Leiden
The Netherlands

Gelijkheid troef in het Nederlandse basisonderwijs: onderzoek naar het onderwijs voor zeer makkelijk lerenden

Heer, W. de; Heer W. de

Citation

Heer, W. de. (2017, September 12). *Gelijkheid troef in het Nederlandse basisonderwijs: onderzoek naar het onderwijs voor zeer makkelijk lerenden*. Meijers-reeks. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/54859>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/54859>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page



Universiteit Leiden



The handle <http://hdl.handle.net/1887/54859> holds various files of this Leiden University dissertation.

Author: Heer, W. de

Title: Gelijkheid troef in het Nederlandse basisonderwijs: onderzoek naar het onderwijs voor zeer makkelijk lerenden

Issue Date: 2017-09-12

In hoofdstuk 7 is gebleken dat hogescholen in de programmering van de hoofdfase van de pabo-opleiding geen overdracht van de wetenschappelijke kennis over onderwijs aan zmal-leerlingen hebben opgenomen. In dit hoofdstuk wordt nagegaan waarom deze kennisoverdracht niet in de programmering is opgenomen. Derhalve wordt een antwoord gezocht op tweede subdeelvraag:

“In hoeverre beschikken pabo-actoren over wetenschappelijke kennis over het benodigde onderwijs aan zeer makkelijk lerende kinderen?”

De subdeelvraag wordt door middel van documentanalyse en nader onderzoek van de *embedded cases* beantwoord. Allereerst worden in hoofdlijnen de beleidsontwikkelingen beschreven die in de afgelopen decennia de kennisoverdracht van de hogescholen aan de studenten hebben beïnvloed (§ 8.1). Vervolgens wordt verslag gedaan van het opleidingsniveau en de kennis van pabo-docenten (§ 8.2), respectievelijk van de kennis van lectoren (§ 8.3) op het gebied van onderwijs aan zeer moeilijk en zeer makkelijk lerende basisschoolleerlingen. Zoals aangegeven in de inleiding van deel 2 wordt ook de kennis van zeer moeilijk lerende basisschoolkinderen in kaart gebracht om een zo volledig mogelijk beeld te verkrijgen van de kennis van de hogeschoolactoren op het gebied van kinderen met een afwijkende IQ-score. Ten slotte wordt een reflectie op de bevindingen gegeven en de tweede subdeelvraag van de *case study* beantwoord (§ 8.4).

8.1 BELEIDSONTWIKKELINGEN MET GEVOLGEN VOOR DE KENNISOVERDRACHT

In § 8.1.1.1 en 8.1.1.2 wordt achtereenvolgens ingegaan op de resultaten van de documentanalyse en van het nader onderzoek van de *embedded cases*. In § 8.1.1.3 is de conclusie opgenomen.

8.1.1.1 Resultaten documentanalyse

Hogescholen hebben in de afgelopen decennia vele ontwikkelingen doorgeemaakt die de kennisoverdracht van de hogescholen aan de studenten hebben beïnvloed.¹

Zo'n 25 jaar geleden waren er in Nederland bijna 400 hbo-instellingen als hbo, hts, kweekschool, conservatorium of academie, met nog geen 200.000 studenten.² In 2013 studeren er aan de 34 door de overheid bekostigde hogescholen circa 430.000 studenten.³ De huidige hogescholen vormen (regionale) kenniscentra met *Centres of Expertise* waaraan lectoren zijn verbonden. Deze lectoren dienen de competenties van medewerkers en studenten actueel te houden en onderzoek uit te voeren.⁴

Door de schaalvergroting zijn kennisondernemingen ontstaan met een (inter-)nationaal netwerk. Hogescholen zijn veranderd van monosectorale in multisectorale instellingen. In plaats van hun beleid te richten naar het Plan van scholen dat de overheid jaarlijks opstelde, stellen zij hun eigen opleidingsbeleid op.⁵ Dit beleid is gebaseerd op de zogenoemde "hbo-standaard voor bachelor-opleidingen" die de hogescholen in 2009 hebben geformuleerd.⁶

"De standaard houdt in dat een opleiding er zorg voor dient te dragen dat studenten:

- 1 een gedegen theoretische basis verkrijgen;
- 2 het onderzoekend vermogen verwerven dat hen in staat stelt om bij te kunnen dragen aan de ontwikkeling van het beroep;
- 3 over voldoende professioneel vakmanschap beschikken;
- 4 de beroepsethiek en maatschappelijke oriëntatie ontwikkelen die past bij een verantwoordelijke professional."⁷

Deze standaard is verwerkt in de landelijke opleidingsprofielen.⁸

Landelijke curricula zijn in 1997 veranderd in landelijke opleidingsprofielen of bekwaamheidseisen. Deze profielen zijn opgesteld door de betrokken hogescholen, gevalideerd in de schoolpraktijk en vastgesteld door de Vereniging Hogescholen.⁹

-
- 1 Van Bommel & Ver. Hogescholen 2014, p. 3 en Bronneman-Helmerts 2011, p. 38.
 - 2 Van Bommel & Ver. Hogescholen 2014, p. 3.
 - 3 In 2013 studeerden aan de 34 hbo-instellingen gemiddeld 12.639 studenten per hogeschool ($34 \times 12.639 = 429.726$). Deze cijfers zijn ontleend aan: *Kerncijfers 2009-2013* 2014, p. 17.
 - 4 Van Bommel & Ver. Hogescholen 2014, p. 3.
 - 5 Van Bommel & Ver. Hogescholen 2014, p. 4 en Bronneman-Helmerts 2011, p. 405.
 - 6 Van Bommel & Ver. Hogescholen 2014, p. 7.
 - 7 Van Bommel & Ver. Hogescholen 2014, p. 7- 8.
 - 8 Van Bommel & Ver. Hogescholen 2014, p. 8.
 - 9 Van Bommel & Ver. Hogescholen 2014, p. 5 en 8 en Bronneman-Helmerts 2011, p. 40.

De instellingen hebben hierdoor meer vrijheid gekregen om hun eigen beleid op te stellen. Hogescholen en universiteiten zijn als gevolg hiervan steeds meer zelf verantwoordelijk geworden voor de kwaliteit van de opleidingen.¹⁰

De opleidingen zijn in de loop der tijd ook inhoudelijk veranderd. Zij zijn minder gericht op het overdragen van professionele basiskennis en -vaardigheden. Studenten worden hierin niet meer passief onderwezen door kennis te nemen van onderzoeksresultaten. Zij studeren actief door te participeren in praktijkgericht onderzoek en door te oefenen in een actieve professionele houding die is gericht op vernieuwing in de praktijksituatie.¹¹

In de *embedded cases* zijn de resultaten van de documentanalyse nader onderzocht.

8.1.1.2 Resultaten onderzoek *embedded cases*

De Nieuwste Pabo is vooruitstrevend op het gebied van haar focus op de praktijksituatie. Deze pabo hanteert de opleidingsvorm “Opleiden in de school” (OIDS, zie § 7.1.2). Volgens de geïnterviewde sleutelpersoon van deze pabo verzorgen de opleidingsscholen 40% van de opleidingstijd van studenten. De Nieuwste Pabo (dNP) is een samenwerkings-pabo, iedere actor speelt vanuit zijn eigen verantwoordelijkheid een rol bij de opleiding van de studenten. Bij deze hogeschool is de pabo-opleiding dat wat op het pabo-instituut en in de opleidingsscholen plaatsvindt, zo geeft de geïnterviewde sleutelpersoon van dNP aan.¹²

Op basis van de resultaten van de documentanalyse en van het nader onderzoek van de *embedded cases* wordt het volgende geconcludeerd.

8.1.1.3 Conclusie

Landelijke curricula zijn ingeruild voor bekwaamheidseisen. Deze eisen zijn opgesteld, gevalideerd en vastgesteld door de beroepspraktijk.

De pabo-opleidingen zijn in de loop der tijd minder gericht op het overdragen van professionele basiskennis en -vaardigheden.

Studenten studeren actief door te participeren in praktijkgericht onderzoek en door te oefenen in een actieve professionele houding die is gericht op vernieuwing in de praktijksituatie.

10 Van Bommel & Ver. Hogescholen 2014, p. 4-5 en Bronneman-Helmers 2011, p. 40.

11 Van Bommel & Ver. Hogescholen 2014, p. 5 en 8 en Bronneman-Helmers 2011, p. 366.

12 Zie samenvatting documentanalyse en interviews in bijlage 5.

Tot zover in hoofdlijnen de beleidsontwikkelingen die in de afgelopen decennia de kennisoverdracht van de hogescholen aan de studenten hebben beïnvloed.

In de volgende paragraaf wordt ingegaan op het opleidings- en kennisniveau van pabo-docenten.

8.2 OPLEIDINGS- EN KENNISNIVEAU PABO-DOCENTEN

Hogeschooldocenten verzorgen in de praktijk niet alleen de kennisoverdracht aan studenten. Zij dragen (mede) zorg voor de invulling van het curriculum. Derhalve is het van belang te onderzoeken over welke kennis pabo-docenten beschikken.

In § 8.2.1 zijn de opleidingsvereisten van pabo-docenten beschreven. In § 8.2.2 wordt ingegaan op de wetenschappelijke kennis van de pabo-actoren over onderwijs aan zeer moeilijk en zeer makkelijk lerende kinderen.

8.2.1 Opleidingsvereisten pabo-docenten

Successievelijk wordt ingegaan op de resultaten van de documentanalyse (§ 8.2.1.1) en op de resultaten van het nader onderzoek van de *embedded cases* (§ 8.2.1.2). Ten slotte volgt een conclusie (§ 8.2.1.3).

8.2.1.1 Resultaten documentanalyse

De overheid stelt geen specifieke bevoegdheidseisen aan de functie van docent in het hoger onderwijs, zo blijkt uit de in 2004 gewijzigde WHW.¹³

In verband met de decentralisatie van de arbeidsvoorwaarden zijn in 2004 de “Benoembaarheidseisen docenten aan hogescholen” vervallen.¹⁴ Sindsdien is een diploma van een hbo-opleiding of een wetenschappelijke opleiding in het algemeen voldoende. Een lesbevoegdheid is veelal niet verplicht. Onderwijsinstellingen kunnen wel aanvullende eisen stellen. Per instelling en per functie kunnen derhalve de opleidingseisen voor hogeschool-docenten verschillen. Nagenoeg alle hogescholen bieden startende docenten didactische cursussen aan. Docenten op de pabo hebben veelal een lerarenopleiding gevolgd.¹⁵

13 *Kamerstukken II* 2003/04, nr. 27 848, ondernr. 8, p. 3 en Hobéon Management Consult 2011, p. 14.

14 *Kamerstukken II* 2003/04, nr. 27 848, ondernr. 8, art. 4.8, p. 3 en Hobéon Management Consult 2011, p. 14.

15 Eurybase 2009, p. 151, Hobéon Management Consult 2011, p. 5 en 14, <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/werken-in-het-onderwijs/vraag-en-antwoord/hoe-word-ik-docent-in-het-basisonderwijs-en-hoger-onderwijs.html> en www.werkenbijhogescholen.nl/docenten/hoe-word-ik-docent. Websites geraadpleegd: 25 juni en 25 okt. 2015

Ter illustratie: Informatie over opleidingsvereisten zoals vermeld op de website "werkenbijhogescholen.nl, d.d. 25 juni 2015:

"Hoe word ik docent?

Heb je een wetenschappelijk opleiding of ambities in die richting en heb je een aantal jaar praktijkervaring? Ben je leergierig en krijg je er energie van om jonge mensen te begeleiden of te coachen? Dan kun je op een hogeschool als docent aan de slag. Je hoeft vaak (nog) geen lesbevoegdheid te hebben om te solliciteren naar een docentfunctie.

Juiste competenties

Als je solliciteert, kijkt je toekomstige werkgever welke competenties je in huis hebt en welke je nog moet ontwikkelen. Heb je enige leservaring en beschik je over de vak-kennis die een hogeschool nodig heeft, dan kun je vaak zonder problemen snel aan de slag.

Didactische vaardigheden

Na je aanstelling als docent, ga je meestal een opleiding didactische vaardigheden volgen. Soms start deze gelijk met je nieuwe baan als docent en soms wat later. Zo'n cursus duurt gemiddeld 6 tot 12 maanden. Je leert bijvoorbeeld hoe je lesmateriaal ontwikkelt, studenten coacht en beoordeelt en hoe je samenwerkt met collega's. In deze brochure vind je een overzicht van cursussen."¹⁶

In de *embedded cases* zijn deze bevindingen nader onderzocht.

8.2.1.2 Resultaten onderzoek *embedded cases*

Uit de interviews met actoren van de *embedded cases* blijkt, dat de eisen aan de pabo-docenten per hogeschool in enige mate verschillen.

Bij Avans hogeschool is een hbo-diploma vereist. Van nieuwe docenten wordt verwacht dat ze in principe een masterdiploma hebben behaald.

Bij de Hogeschool Leiden is een hbo-diploma vereist en wordt in studiejaar 2015-2016 een masterdiploma vereist.

Bij de Nieuwste Pabo is een hbo-master vereist. Schoolopleiders van de opleidingsscholen die 40% van de pabo-opleiding verzorgen, volgen bij- en nascholingen op de pabo.

Voor het overdragen van kennis en vaardigheden die specifiek zijn voor de rol van professionals in het werkveld is het noodzakelijk dat de docent een goede samenhang kan aanbrengen tussen de opleiding en de beroepspraktijk. Het verband tussen de theorie van de opleiding en de praktijk kan tot uiting komen door onderwijs te geven aan de hand van praktijkvoorbeelden. Leerkrachten worden derhalve geselecteerd op hun werkervaring in het betreffende beroepsdomein.¹⁷

16 <http://www.werkenbijhogescholen.nl/docenten/hoe-word-ik-docent> geraadpleegd: 25 juni 2015 en 25 okt. 2015

17 Hobéon Management Consult 2011, p. 5 en 8 en www.werkenbijhogescholen.nl/docenten/hoe-word-ik-docent.

Naast de rol van “leermeester”, praktijkdeskundige en begeleider van studenten vervult de hogeschooldocent ook de rol van onderzoeker. Aangezien steeds meer de nadruk wordt gelegd op de onderzoekende houding van studenten, streven hogescholen en het Ministerie van OCW ernaar dat docenten beschikken over een mastertitel. Wanneer docenten hierover niet beschikken, ondersteunen hogescholen hen veelal om de titel te behalen en/ of om te promoveren.¹⁸

Ter illustratie: Eisen aan aanstaande hogeschooldocenten van de Hogeschool Leiden, zoals vermeld op de website van deze hogeschool d.d. 23 juni 2015:

“Ik wil docent worden!

Heb je ambities en de juiste achtergrond (bij voorkeur een master), wil je jouw kennis overdragen aan de volgende generatie en heb je ruime praktijkervaring? Dan kun je als docent aan de slag bij Hogeschool Leiden. Ervaring binnen het onderwijs is mooi meegenomen maar (in eerste instantie) niet noodzakelijk (zie ook Basiskwalificatie Onderwijs)

[...]

Basiskwalificatie Onderwijs

Als professional uit de beroepspraktijk beschik je misschien nog niet over voldoende didactische vaardigheden. De basiskwalificatie didactische bekwaamheid (BDB) is een verplichte bekwaamheidstoets voor iedereen die als docent of lector bij Hogeschool Leiden wil komen werken maar nog geen onderwijsbevoegdheid heeft. In dit kwalificatietraject laat je zien of je voldoende kwaliteiten hebt op het gebied van didactiek & toetsing, mediawijsheid en onderzoeksvaardigheden op basisniveau. Het behalen van de kwalificatie binnen twee jaar is een voorwaarde voor het verkrijgen van een vast dienstverband. Nieuwe docenten die al wel in het bezit zijn van een officieel erkende onderwijsbevoegdheid in het hbo krijgen vrijstelling voor de BDB.”¹⁹

Op basis van de resultaten van de documentanalyse en van het nader onderzoek van de *embedded cases* wordt het volgende geconcludeerd.

18 Hogescholen en het ministerie hebben het streven geuit dat 70% van de docenten in 2014 beschikt over een mastertitel en dat 10% van hen is gepromoveerd. Hobéon Management Consult 2011, p. 8 en www.werkenbijhogescholen.nl/docenten/hoe-word-ik-docent.

19 <http://www.hsleiden.nl/over-hl/werken-bij/ik-wil-docent-worden>, geraadpleegd: 23 juni 2015.

8.2.1.3 Conclusie

De WHW stelt geen specifieke bevoegdheidseisen aan de functie van docent in het hoger onderwijs.

Aangezien steeds meer de nadruk wordt gelegd op de onderzoekende houding van studenten, streven hogescholen en het Ministerie van OCW ernaar dat docenten beschikken over een mastertitel.

De onderzochte hogescholen vereisen van nieuwe docenten een masterdiploma, uiterlijk met ingang van studiejaar 2015-2016.

In het volgende wordt ingegaan op de wetenschappelijke kennis van de pabo-docenten over onderwijs aan zeer moeilijk en makkelijk lerende kinderen.

8.2.2 Wetenschappelijke kennis docenten

Achtereenvolgens wordt ingegaan op de resultaten van de documentanalyse (§ 8.2.2.1) en van het nader onderzoek van de *embedded cases* (§ 8.2.2.2), waarna een conclusie wordt getrokken (§ 8.2.2.3).

8.2.2.1 Resultaten documentanalyse

Uit de in hoofdstuk 7 beschreven documentanalyse is gebleken dat de hogescholen in de programmering van de hoofdfase van de pabo-opleiding geen overdracht van wetenschappelijke kennis over onderwijs aan zeer moeilijk en zeer makkelijk lerende kinderen hebben opgenomen. Wat betreft de keuzefase komt naar voren dat 11 hogescholen een minor of specialisatie verzorgen waarin aandacht wordt besteed aan zeer moeilijk lerende kinderen en 1 hogeschool een minor biedt over zeer makkelijk lerende kinderen. Als na- of bijscholing bieden 3 hogescholen de master Special Educational Needs voor leerkrachten die kennis willen opdoen over zml-kinderen. Aan zmal-leerlingen besteden hogescholen in masters en nascholingen zeer beperkt of geen aandacht.

Deze beperkte kennisoverdracht over zml-leerlingen en zeer beperkte kennisoverdracht over zmal-leerlingen, kan worden veroorzaakt door een gebrek aan kennis over deze kinderen van de pabo-docenten. In de 3 *embedded cases* is dit nader onderzocht.

8.2.2.2 Resultaten onderzoek *embedded cases*

In het onderzoek van de *embedded cases* is nagegaan is of de pabo-docenten beschikken over wetenschappelijke kennis over het benodigde onderwijs aan zeer moeilijk en zeer makkelijk lerende kinderen.

Wetenschappelijke kennis zeer moeilijk lerende kinderen

De geïnterviewden van Avans, Hogeschool Leiden als de Nieuwste Pabo geven aan dat er geen docenten zijn gespecialiseerd in zeer moeilijk lerende kinderen, omdat deze het speciaal onderwijs bezoeken.

Bij Avans zijn twee orthopedagogisch geschoolde pabo-docenten. Zij beschikken over kennis van moeilijk lerende en moeilijk lerende kinderen, maar zijn in de laatstgenoemde niet gespecialiseerd. Bij dNP zijn drie orthopedagogisch geschoolde pabo-docenten werkzaam met expertise in het omgaan met moeilijk lerende kinderen. Zij komen uit dit werkveld en / of hebben zich hierin verdiept. Eén docent heeft bij de opleiding speciaal onderwijs gewerkt.

Wetenschappelijke kennis zeer makkelijk lerende kinderen

In het studiejaar 2013/2014 hebben pabo-docenten van Avans de minor “Talentontwikkeling en hoogbegaafdheid” verzorgd, zo geeft de geïnterviewde actor aan. Deze minor is in het studiejaar 2014-2015 niet gegeven, omdat de studenten niet meer voor de minor hebben gekozen. Uit de studentenevaluatie is gebleken dat de invulling van de minor in 2013/2014 niet voldeed aan de behoeften van de studenten. Daarop heeft Avans zich door externen laten ondersteunen om in het studiejaar 2015-2016 een herziene minor te kunnen starten.

De sleutelpersoon geeft aan dat de pabo-actoren van Avans niet in staat zijn om kennis over zeer makkelijk lerende leerlingen over te dragen aan de pabo-studenten, omdat zij hierover zelf onvoldoende beschikken en zij tevens onvoldoende ervaring hebben met het bieden van aangepast onderwijs aan zmal-leerlingen.

Een externe deskundige heeft Avans ondersteund bij het opstellen van de lijst met de te behandelen lesonderwerpen, zo meldt de geïnterviewde actor. Voor de inhoudelijke verzorging van de minor is, op uitdrukkelijk verzoek van deze actor, een externe gespecialiseerde docent met een eigen bureau ingehuurd. De actor merkt op, dat hierdoor is voorkomen dat Avans-docenten “theorie moeten doceren waarmee ze zelf nooit hebben gewerkt.”

In het studiejaar 2015-2016 verzorgen vertegenwoordigers van basisscholen gastcolleges voor de Avans-minor “Talentontwikkeling en hoogbegaafdheid”.

Het is volgens de geïnterviewde actor gewenst dat externen de kennisoverdracht over zmal-leerlingen aan de pabo-studenten verzorgen: “voor de pabo is hoogbegaafdheid een niche, omdat de pabo zoveel aandachtsgebieden heeft. In het werkveld is het geen niche.”

De geïnterviewde geeft aan dat voor de theoretische basis in de Avans-minor het “Handboek Hoogbegaafdheid” van Van Gerven wordt gehanteerd.

Van Gerven heeft pedagogiek gestudeerd aan de Radbouduniversiteit Nijmegen. Naast het Handboek Hoogbegaafdheid heeft verschillende boeken geschreven op het gebied van onderwijs en hoogbegaafdheid die op hogescholen en in basisscholen worden gebruikt.²⁰ Zij geeft aan dat zij voor Fontys/OSO de eerste Master SEN leerroute Specialist Begaafdheid heeft ontwikkeld en, samen met Hoogenberg, de eenjarige opleiding Specialist Begaafdheid SE/ZOO® die in 2012 formeel is erkend als Post HBO register opleiding.²¹ Van Gerven heeft een eigen praktijk “Slim! Educatief” waarin zij onder meer basisscholen begeleid bij het opzetten van basisschoolbeleid voor zmal-leerlingen.²²

In het boek Slim Beleid uit 2008 geeft Van Gerven aan:

“Binnen de wetenschap zijn de meningen over wat hoogbegaafdheid nu eigenlijk is nog erg verdeeld. [...] De Amerikaan Sternberg (2002) meent bovendien dat begaafde kinderen niet per se begaafde volwassenen hoeven te worden. [...] Daarmee bedoelt hij [Sternberg] niet dat begaafde kinderen onderweg minder intelligent worden, maar dat ze nu eenmaal niet gegarandeerd die expertise ontwikkelen waardoor we hen gaan identificeren als begaafde volwassenen. De Duitsers Ziegler en Heller (2000) geven aan dat niet ieder mens dat begaafd is ook zijn potenties zal verwezenlijken. [...] Als we alle meningen op een rijtje zouden zetten, dat zou dat tot een grote spraakverwarring leiden.”²³

In ditzelfde boek betoogt Van Gerven dat niet alle kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong deze voorsprong zullen vasthouden: “En daar ligt het belangrijkste verschil tussen kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong en kinderen die we later hoogbegaafd kunnen noemen.”²⁴

Van Gerven geeft voeding aan het idee dat zeer makkelijk lerenden elitair zijn:

“Naast de attitude van gezinsleden spelen in de vroege kinderjaren ook economische factoren een belangrijke rol bij de ontwikkeling. Kinderen die opgroeien in een gezin met veel ‘rechthoekig educatief entertainment’ (televisie, computer, boekjes) en waar men gewend is om veel met elkaar te praten, hebben veelal een voorsprong op kinderen uit gezinnen waar dit niet het geval is. Die voorsprong uit zich meestal in een grotere woordenschat, een betere zinsbouw en al goed kunnen vertellen over kleine gebeurtenissen. Van veel van deze kinderen wordt op grond van de verbale voorsprong onterecht gedacht dat zij hoogbegaafd zijn.”²⁵

20 Bongaards & Sas 2003, p. 286 en 296 en Van Gerven 2008.

21 <http://wij-leren.nl/eleonoor-van-gerven.php>, laatst geraadpleegd: 19 juli 2016.

22 Van Gerven 2008, p. 1.

23 Van Gerven 2008, p. 14.

24 Van Gerven 2008, p. 20.

25 Van Gerven 2008, p. 18.

Het in de Avans-minor gehanteerde “Handboek Hoogbegaafdheid” van Van Gerven is niet (geheel) gebaseerd op de wetenschappelijke kennis over zeer makkelijk lerenden.

In de inleiding van het “Handboek Hoogbegaafdheid” van Van Gerven is het volgende vermeld:

“Uit de enorme hoeveelheid verschillende (internationale) bronnen die door de [11] auteurs van dit handboek zijn gebruikt, variërend van wetenschappelijke publicaties tot meer populair-wetenschappelijke en op ervaringsdeskundigheid gebaseerde teksten, valt af te leiden dat er over de hele wereld verschillen in inzicht bestaan over wat nu passend onderwijs voor hoogbegaafde leerlingen is. Kennelijk heeft hoogbegaafdheid evenveel gezichten als er begaafde kinderen zijn en zijn er evenveel verschillende begeleidingsstrategieën te bedenken.”²⁶

Bij de Hogeschool Leiden houden zich twee actoren in de kenniskring Passend Onderwijs – Inclusive Education (PO/IE) bezig met onderwijs waarbij kinderen worden gecoacht op hun talenten. Een hiervan betreft een docent / onderzoeker die de lesstof over hoogbegaafdheid van de passend onderwijsminor in studiejaar 2014-2015 heeft geschreven en omgezet naar de major-lesstof in studiejaar 2015-2016 (zie § 7.3.2). De andere actor betreft een basisschooldocent die gastcolleges verzorgt op de pabo.

Eén van de 10 inhoudelijke bijeenkomsten van de minor draagt het thema: “Het (hoog-) begaafde kind: leren om te leren. Intelligentie en leren”.²⁷ De sleutelpersoon geeft aan dat de studenten in de minor PO/IE leren om de talenten van kinderen te coachen en excellentie te bevorderen. De studenten observeren kinderen en gaan met hen in gesprek.

De geïnterviewde actor van de Hogeschool Leiden merkt op dat het eindverslag van de minor Passend Onderwijs – Inclusive Education een verslag is over de coaching van 3 leerlingen, waaronder 1 hoogbegaafde. In deze minor wil dat zeggen, dat het een kind moet betreffen waarvan de student denkt: “daar zit misschien meer in”.

Als verplichte literatuur voor deze minor zijn boeken voorgeschreven van Furman “Kids’ skills”, Mahlberg e.a. “Oplossingsgericht onderwijzen” van Van Lieshout “Pedagogische adviezen voor speciale kinderen”.²⁸ Het laatstgenoemde boek behandelt een aantal gedragsproblemen die in het (speciaal) onderwijs veel voorkomen en methoden om hiermee om te gaan.²⁹

26 Van Gerven, *Inleiding* 2009, p. 1-2.

27 Mol Lous, Haenen & Dankert 2014-2015, p. 5.

28 Mol Lous, Haenen & Dankert 2014-2015, p. 7.

29 Lieshout 2009, p. VII-VIII.

Bij de Nieuwste Pabo meldt de sleutelpersoon, dat in 1 les in het 3^e jaar van de major (basis)kennis wordt overgedragen over kinderen met speciale ontwikkelingsbehoeften, waaronder zmal-leerlingen.

De geïnterviewde actor van de Nieuwste Pabo geeft aan, dat de overdracht van (basis)kennis over onder meer zmal-leerlingen plaatsvindt door drie pabo-docenten. Deze docenten, die pedagogisch zijn geschoold, hebben expertise in het omgaan met moeilijk lerende kinderen.

Op basis van de resultaten van de documentanalyse en van het nader onderzoek van de *embedded cases* wordt het volgende geconcludeerd.

8.2.2.3 Conclusie

De pabo-docenten van Avans, Hogeschool Leiden en de Nieuwste Pabo beschikken nagenoeg niet over wetenschappelijke kennis over zeer makkelijk lerende kinderen, en ook niet over ervaring in het aanpassen van het onderwijs aan de behoeften van deze kinderen.

Tot zover de bevindingen ten aanzien van de wetenschappelijke kennis van pabo-actoren over onderwijs aan zmal-kinderen. In het volgende wordt ingegaan op de lectoren die zijn verbonden aan de hogescholen.

8.3 LECTOREN

Om hogeschooldocenten verdergaand te professionaliseren zijn begin 21^e eeuw lectoren aangesteld aan de hogescholen. Het oogmerk is dat zij een schakel vormen tussen wetenschappelijk onderzoek en de onderwijspraktijk. In § 8.3.1 is weergegeven hoe de schakelfunctie in de praktijk is ingevuld. In § 8.3.2 is aangegeven in hoeverre lectoren voor hogeschoolactoren een kennisbron vormen van wetenschappelijke kennis over onderwijs aan zeer moeilijk en zeer makkelijk lerende kinderen.

8.3.1 Lectoren als schakel tussen onderzoek en onderwijs

In deze paragraaf wordt op basis van een documentanalyse beschreven in welke mate lectoren een schakelfunctie vervullen tussen wetenschappelijk onderzoek en de onderwijspraktijk.

In het kader van de professionalisering en de functieverbreiding van hogeschooldocenten heeft de toenmalige HBO-raad, de huidige Vereniging van Hogescholen, in 2000 geïnitieerd dat lectoren worden aangesteld in het hoger onderwijs. De Stichting Kennisontwikkeling hbo (SKO) is in 2001

opgericht en heeft tot eind 2008 de introductie begeleid van lectoren en lectoraten in het hoger beroepsonderwijs. In aanvang leken hogescholen moeite te hebben om het verschijnsel lectoraat een plaats te geven in de onderwijsorganisatie, maar dit is allengs verbeterd.³⁰ Medio 2006 heeft de HBO-raad bepleit meer lectoraten in te stellen en de mogelijkheden te verruimen voor docenten om in een lectoraat te participeren.³¹

Na onderzoek naar het functioneren van lectoren constateert de SKO in 2008, dat in de praktijk sommige lectoren zich nagenoeg uitsluitend bezighouden met onderzoek. Andere lectoren doen veel aan informatieoverdracht en weer anderen richten zich vooral op het geven van onderwijs.³² De SKO benadrukt dat onderzoek geen op zichzelf staand doel dient te worden. Hogescholen dienen kennis te ontwikkelen in wisselwerking met de praktijk en duurzaam te implementeren in het onderwijs en in de beroepspraktijk³³ Aandachtspunten hierbij zijn de koppeling tussen onderzoek en onderwijs en de blijvende aandacht voor de professionalisering van docenten. De SKO bepleit dat hogeschooldocenten die samen een kenniskring vormen over voldoende tijd beschikken om taken binnen het lectoraat uit te voeren.³⁴

Uit het “Bestuursakkoord Primair Onderwijs 2014-2020” blijkt dat er in 2014 nog steeds onvoldoende relatie is tussen enerzijds het wetenschappelijk onderzoek dat wordt uitgevoerd door de lectoraten van pabo’s en anderzijds de onderwijspraktijk en het basisschoolbeleid. In het akkoord wordt aangedrongen op een nauwere relatie tussen het wetenschappelijk onderzoek, het onderwijsbeleid van de schoolbesturen en de onderwijspraktijk. Bestaande kennis moet meer worden benut en onderzoekers moeten zich buigen over vragen die voortkomen uit de onderwijspraktijk. In het akkoord worden de academische pabo’s als mogelijke oplossing gepresenteerd en een nog op te richten universitaire lerarenopleiding voor het basisonderwijs. Afgestudeerden van de academische pabo worden geacht in staat te zijn om wetenschappelijke inzichten in de praktijk te brengen en de resultaten hiervan te onderzoeken. Van studenten van de op te richten universitaire lerarenopleiding voor het basisonderwijs wordt verwacht dat zij een directe koppeling tot stand kunnen brengen tussen wetenschappelijk onderzoek en het primair onderwijs.³⁵

In het volgende wordt ingegaan op de rol van lectoren c.q. lectoraten als kennisbron voor hogeschoolactoren wat betreft de wetenschappelijke kennis over onderwijs aan zeer moeilijk en zeer makkelijk lerende kinderen.

30 *Lectoraten in het hbo 2001-2008* 2008, p. 6-8.

31 *Lectoraten in het hbo 2001-2008* 2008, p. 9.

32 *Lectoraten in het hbo 2001-2008* 2008, p. 13.

33 *Lectoraten in het hbo 2001-2008* 2008, p. 24.

34 *Lectoraten in het hbo 2001-2008* 2008, p. 4 en 15.

35 *Bestuursakkoord Primair Onderwijs* 2014, p. 15-16.

8.3.2 Wetenschappelijke kennis lectoren

Lectoren en de kenniskring van het lectoraat kunnen een belangrijke kennisbron vormen voor hogeschoolactoren.

In § 8.3.2.1 wordt ingegaan op de resultaten van de documentanalyse en in § 8.3.2.2 op de resultaten van het nader onderzoek van de *embedded cases*. In § 8.3.2.3 is de conclusie weergegeven.

8.3.2.1 Resultaten documentanalyse

Geïnventariseerd is welke lectoraten er zijn op het gebied van onderwijs en welke hiervan een kennisbron vormen voor hogeschoolactoren voor het bieden van aangepast onderwijs aan zeer moeilijk respectievelijk zeer makkelijk lerende kinderen.

De inventarisatie is uitgevoerd door analyse van de gepubliceerde informatie van de hogescholen en van Lectoraten.nl.³⁶ De informatie van deze bronnen komt overeen, met uitzondering van het lectoraat van de hogeschool Avans "De innovatieve opleidingsschool". Een van de twee thema's van dit lectoraat betreft: "Gedragsspecialist ten aanzien van gedragsproblemen".³⁷

Bij nader onderzoek van de Avans-documentatie is gebleken dat aan het lectoraat in 2014 geen lectoren, deelnemers en projecten verbonden zijn. In studiejaar 2015-2016 wordt het bestaan van dit lectoraat niet meer vermeld.³⁸ Wel beschikt Avans in het studiejaar 2014-2015 en verder over een "Topclass Gedragsspecialist ten aanzien van gedragsproblemen" (§ 7.3.2). Deze Topclass betreft een passend onderwijs specialisatie. Derhalve is in het *embedded case* onderzoek aan het lectoraat "De innovatieve opleidingsschool" geen aandacht besteed.

De volgende 26 onderwijslectoraten zijn het studiejaar 2014-2015 actief.

36 "Lectoraten.nl is een initiatief van Zesbee BV. De website beoogt onderzoeks- en activiteiteninformatie van lectoraten en lectoren te ontsluiten om op die manier een informatiekanaal te openen naar een breder werkveld. De basisinformatie is bij aanvang van de website gegeven; het is mede afhankelijk van de lector om de betreffende informatiepagina te onderhouden voor wat betreft publicaties en de agenda." <http://www.lectoraten.nl/over>, geraadpleegd: 28 juni en 3 sept. 2016.

37 <http://www.lectoraten.nl/lectoraat/446/de-innovatieve-opleidingsschool>, <http://www.avans.nl/onderzoek/lectoraten/inleiding/algemene-lectoraten/de-innovatieve-opleidingsschool>, <http://www.avans.nl/binaries/content/assets/nextweb/over-avans/organisatie/avans-jaarbeeld-2013.pdf> en <http://www.avans.nl/onderzoek/expertisecentra/stand-alone-lectoraten/deelnemers/leerkracht/theo-pullens>. Websites geraadpleegd: 1 dec. 2014, 12 juli en 3 sept. 2016,

38 <http://www.avans.nl/onderzoek/lectoraten?uuid=c5906a93-56d7-4b91-906f-f24095139f87>, <http://www.avans.nl/onderzoek/deelnemers?uuid=c5906a93-56d7-4b91-906f-f24095139f87> en <http://www.avans.nl/onderzoek/projecten?uuid=c5906a93-56d7-4b91-906f-f24095139f87>. Websites laatst geraadpleegd: 1 dec. 2014.

Lectoraten in het onderwijs in het studiejaar 2014-2015

“Beroepsonderwijs
 Daltononderwijs
 Didactiek van het Techniekonderwijs
 Doorlopende leerlijnen: effectief taal- en leesonderwijs
 Evaluerend Handelen in Speciaal Onderwijs, Jeugdzorg
 Excellentie in hoger onderwijs en samenleving
 Fries en Meertaligheid in Onderwijs en Opvoeding
 Governance en innovatiedynamiek in het onderwijs
 Grootstedelijk Onderwijs & Jeugdbeleid
 ICT en onderwijsinnovatie
 Interactieve professionaliteit en interactieve kennisontwikkeling in de speciale onderwijszorg
 Lectoraat ICT en hoger onderwijs
 Leiderschap in het Onderwijs
 Morele vorming in het Onderwijs
 Onderwijs en Identiteit
 Onderwijsarrangementen in maatschappelijke context
 Onderwijszorg en samenwerking binnen de keten
 Ontwikkeling van Veelvormig Christelijk Basisonderwijs
 Ontwikkelingsgericht Onderwijs
 Passend Onderwijs/Inclusive Education
 Pedagogiek en didactiek van het Exemplarisch onderwijs
 Pedagogische Kwaliteit van het Onderwijs
 Professionalisering van het onderwijs
 Science & Techniekeducatie in het Primair Onderwijs
 Versterking Beroepsonderwijs”³⁹

De volgende drie lectoraten nodigen vanwege het thema uit tot nader onderzoek:

“Excellentie in hoger onderwijs en samenleving” van de Hanzehogeschool Groningen, “Onderwijszorg en samenwerking binnen de keten” van hogeschool Windesheim en “Passend Onderwijs/Inclusive Education” van de Hogeschool Leiden, tevens verbonden aan de Thomas More hogeschool⁴⁰.

Excellentie in hoger onderwijs en samenleving van de Hanzehogeschool Groningen

Het lectoraat van de Hanzehogeschool onderzoekt wat studenten motiveert om excellent te presteren en wat de arbeidsmarkt verstaat onder excellentie.

39 Zie bijlage 2 en <http://www.lectoraten.nl/zoekresultaat>, met zoekterm “Onderwijs”, geraadpleegd: 23 juni en 26 okt 2015 en 27 juni 2016.

40 Tot de verzelfstandiging van de Thomas More hogeschool begin 2012, vormden deze twee hogescholen één school. Sindsdien werken zij op verschillende gebieden samen. , <http://www.hsleiden.nl/overname-pabo-thomas-more> en <http://www.thomasmorehs.nl/hogeschool/anbi.html>. Websites geraadpleegd april t/m juni 2015.

Tevens wordt nagegaan hoe samenleving en onderwijs elkaar kunnen versterken op het gebied van talentbevordering.⁴¹

Onderwijszorg en samenwerking binnen de keten van hogeschool Windesheim

Het lectoraat van hogeschool Windesheim richt zich op passend onderwijs met de nadruk op zorg en samenwerking van betrokken actoren. Getracht wordt een netwerk te vormen om het welzijn van de leerlingen, de leerkrachten en van de ouders/verzorgers van de leerling te bevorderen. Het onderzoek moet leiden tot interventiestrategieën en procedures.⁴²

Passend Onderwijs/Inclusive Education van de Hogeschool Leiden

Het lectoraat Passend Onderwijs /Inclusive Education (PO/IE) van de Hogeschool Leiden rekent zowel kinderen met een stagnerende ontwikkeling als zeer makkelijk lerende kinderen tot haar doelgroep.⁴³ Het lectoraat “richt zich op het ontsluiten van kennis voor scholen en (aanstaande) leraren om goed passend onderwijs in de dagelijkse praktijk te kunnen leveren.”⁴⁴ Hiertoe heeft het de leeropdracht om (praktijk) kennis te delen en te ontwikkelen om studenten en leerkrachten beter toe te rusten voor een inclusieve praktijk in reguliere scholen.⁴⁵

Het lectoraat wil bijdragen aan talentontwikkeling van alle leerlingen.⁴⁶ Hieronder worden ook leerlingen met een handicap of speciale leerbehoefte gerekend, zoals kinderen met een stagnerende ontwikkeling en zeer makkelijk lerende kinderen.⁴⁷ Centraal hierbij staat het talent- of ontplooiingsmodel, waarbij de specifieke talenten van individuen een eigen ontwikkelingstraject volgen.⁴⁸

41 <http://www.lectoraten.nl/zoekresultaat>, met zoekterm “Onderwijs” en <http://www.lectoraten.nl/lectoraat/446/de-innovatieve-opleidingsschool>, <https://www.hanze.nl/nld/onderzoek/kenniscentra/lectoraat-excellentie>. Website laatst geraadpleegd: 27 juni 2016.

42 <http://www.lectoraten.nl/zoekresultaat>, met zoekterm “Onderwijs”, <http://www.lectoraten.nl/lectoraat/304/onderwijszorg-en-samenwerking-binnen-de-keten>, <http://www.windesheim.nl/onderzoek/onderzoeksthemas/educatie/onderwijsbehoefte-in-inclusieve-leeromgevingen/>. Websites zijn van sept. 2014 t/m sept. 2015 verschillende malen geraadpleegd.

43 <https://www.hsleiden.nl/passend-onderwijs-inclusive-education/onderzoek>, <https://www.hsleiden.nl/passend-onderwijs-inclusive-education/programmasen-themas> en <http://www.thomasmorehs.nl/hogeschool/lectoraten.html>. Websites geraadpleegd: 27 juni 2015 en op 27 juni 2016.

44 Mol Lous 2011, p. 69.

45 Mol Lous 2011, p. 21.

46 Mol Lous 2011, p. 69.

47 Mol Lous 2011, p. 69 en <https://www.hsleiden.nl/passend-onderwijs-inclusive-education/onderzoek>, <https://www.hsleiden.nl/passend-onderwijs-inclusive-education/programmasen-themas> en <http://www.thomasmorehs.nl/hogeschool/lectoraten.html>. Websites geraadpleegd: 27 juni 2015 en op 27 juni 2016.

48 Mol Lous 2011, p. 16.

In het talentmodel ligt de focus

“op het ontwikkelen van persoonlijke talenten in een uniek persoonlijk ontwikkelings-traject waarbij de subjectief ervaren successen en belemmeringen steeds bepalen wat de verdere stappen zullen zijn. De nadruk ligt op stimuleren van talentontwikkeling en niet op het herstellen of compenseren van defecten of speciale behoeften. Het is een geïntegreerde benadering gericht op persoonlijke ontwikkeling en groei geworteld in een ecologische benadering waarin de omgeving wordt meegewogen en ingezet maar waarbij de “gouden driehoek” van leerling – ouders – leraar” centraal staat.”⁴⁹

De activiteiten en participatie van de leerling vormen een middel voor het kind “om een waardevolle bijdrage te leveren aan de samenleving vanuit eigen talenten.”⁵⁰

De ontwikkeling van het kind wordt niet gevolgd met behulp van gestandaardiseerde toetsen, maar door “het subjectief ervaren van persoonlijke groei en de flow van het kunnen bijdragen aan de samenleving.”⁵¹

In het studiejaar 2010/2011 is het lectoraat is van start gegaan. Twee jaar na de start is de capaciteit van de kenniskring om financiële redenen teruggebracht van 7 naar (maximaal) 4 leden.⁵²

Uit de documentanalyse is niet naar voren gekomen of het lectoraat PO/IE zeer moeilijk lerenden ook tot haar doelgroep rekenen.

Wel richt zich één van de leden van de kenniskring, een pabo-medewerker, zich één dag per week op zmal-leerlingen binnen het basisonderwijs. Deze medewerker heeft een inventarisatie en een verdergaand onderzoek uitgevoerd met het doel de vraag te beantwoorden hoe leerkrachten kunnen aansluiten bij de onderwijsbehoeften van zmal-leerlingen.⁵³ Deze onderzoeken worden hierna toegelicht.

In 2011 heeft het lectoraat PO/IE geïnventariseerd wat de ouders van zmal-kinderen en hun kinderen hebben ervaren als succesvol onderwijs. Tevens is beschreven wat deze ervaringen betekenen voor de opleiding van pabo-studenten.⁵⁴

49 Mol Lous 2011, p. 18.

50 Mol Lous 2011, p. 18.

51 Mol Lous 2011, p. 18.

52 Mol Lous 2012, p. 11, <http://www.hsleiden.nl/passend-onderwijs-inclusive-education/kenniskring> met: <http://www.hsleiden.nl/binaries/content/assets/hsl/lectoraten/passend-onderwijs/infobladlectoraat.pdf> en <http://www.hsleiden.nl/passend-onderwijs-inclusive-education/medewerkers/index>. Websites geraadpleegd in mei en op 25 juni 2015.

53 <http://www.hsleiden.nl/passend-onderwijs-inclusive-education/medewerkers/janine-haenen> en <http://www.hsleiden.nl/passend-onderwijs-inclusive-education/medewerkers/index>. Websites geraadpleegd in mei en juni 2015 en op 23 juni 2016.

54 Haenen 2011, p. 1.

De inventarisatie van het lectoraat PO/IE is uitgevoerd op verzoek van en in samenwerking met onder meer “Pharos Kennemerland”, een vereniging voor ouders van hoogbegaafde kinderen. Tijdens een kinderkamp dat Pharos op 2 april 2011 heeft georganiseerd, zijn 14 ouders van in totaal 24 kinderen geïnterviewd.⁵⁵

“Het doel van deze interviews was allereerst de ervaringen van deze ouders op het gebied van hoogbegaafdheid en onderwijs in kaart te brengen. Het tweede doel was om van hen te leren wat pabo’s aanstaande leerkrachten mee moeten geven om in de toekomst in te kunnen spelen op de onderwijsbehoeften van hoogbegaafde kinderen in het basisonderwijs. Alle interviews zijn op basis van open vragen afgenomen om zoveel mogelijk informatie over hoogbegaafdheid te verzamelen. De interviews zijn met een voicerecorder opgenomen en vervolgens, letterlijk, uitgewerkt. In dit verslag zijn alle uitkomsten, op basis van de uitgewerkte letterlijke verslagen van deze interviews, weergegeven.”⁵⁶

Uit de interviews van het lectoraat is naar voren gekomen dat de leerstof voor hoogbegaafde kinderen “het beste kan worden gecompact, verdiept en/of verrijkt. Een goede manier om deze stof aan te bieden is binnen een thema of project. Deze manieren van omgaan en aanbieden van leerstof blijken tevens succesfactoren van het Leonardo-onderwijs te zijn.”⁵⁷

In 2012 heeft het lectoraat PO/IE een verdergaand onderzoek uitgevoerd om na te gaan wat de succesfactoren van onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen zijn en wat dit betekent voor de lerarenopleidingen. Dit onderzoek is uitgevoerd onder de leerkrachten (24,1%) en ouders (75,9%) van hoogbegaafde kinderen.⁵⁸

Toelichting op het verdergaand onderzoek van het lectoraat PO/IE in 2012:

“De hoofdvraag van dit onderzoek is: ‘Op welke manier kunnen (aankomende) leerkrachten in het basisonderwijs tegemoet komen aan de onderwijsbehoeften van hoogbegaafde leerlingen?’ Om deze vraag te beantwoorden zijn twee onderzoeksvragen geformuleerd: ‘Welke kennis en vaardigheden hebben (aankomende) leerkrachten nodig om tegemoet te komen aan de onderwijsbehoeften van hoogbegaafde leerlingen?’ en ‘Welke onderwijsorganisatie komt het beste tegemoet aan de onderwijsbehoeften van hoogbegaafde leerlingen?’ Om antwoord te krijgen op deze onderzoeksvragen is de mening van zowel ouders als leerkrachten onderzocht.”⁵⁹

55 Haenen 2011, p. 1.

56 Haenen 2011, p. 1.

57 Haenen 2011, p. 4 en 8

58 Haenen & Mol Lous, *Tijdschrift voor Hoger Onderwijs* 2014/31/32, p. 66.

59 Haenen & Mol Lous, *Tijdschrift voor Hoger Onderwijs* 2014/31/32, p. 70.

Hiertoe heeft het lectoraat PO/IE een gesloten vragenlijst verzonden naar de oudervereniging Pharos, stagescholen van de Hogeschool Leiden, de Ambulant Educatieve Dienst (AED) en Weer Samen Naar School (WSNS) van de Leidse regio. De vragenlijsten zijn verspreid onder de leerkrachten en ouders van hoogbegaafde kinderen.⁶⁰

Aan het onderzoek van het lectoraat hebben in totaal 344 respondenten deelgenomen. 261 hiervan zijn ouder van een of meer hoogbegaafde kind(eren) en 83 zijn leerkracht van hoogbegaafde leerlingen.⁶¹

Leden van de kenniskring PO/IE hebben tijdens een conferentie van de Association for Teacher Education in Europe (ATEE) de resultaten van dit onderzoek uit 2012 gepresenteerd.⁶² Tevens zijn deze in 2014 gepubliceerd in het Tijdschrift voor Hoger Onderwijs.

Het volgende is ontleend aan het artikel "Succesfactoren voor passend onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen: adviezen voor (aankomende) leerkrachten en opleidingen" uit 2014 van het lectoraat PO/IE:

"Als belangrijkste bevinding komt naar voren dat aankomende leerkrachten moeten leren om hoogbegaafdheid te (h)erkennen en onderpresteren zo vroeg mogelijk te signaleren. Het is daarom van belang dat theoretische modellen die hoogbegaafdheid verklaren, behandeld worden binnen lerarenopleidingen, zoals het 'multifactoren-model' van Heller (2004) [zie kader hierna]. [...] Ook verschillende verschijningsvormen van hoogbegaafdheid moeten in de opleiding aan bod komen, zoals bijvoorbeeld de profielen van Betts & Neihart (1988; 2010) [zie § 3.2.3], om hoogbegaafdheid daadwerkelijk in de klas te kunnen (h)erkennen."⁶³

"Als beste onderwijsorganisatie wordt in dit onderzoek gekozen voor separaat onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen, vooral door ouders."⁶⁴ De auteurs merken hierbij op, dat de onderzoekspopulatie voor driekwart uit ouders bestaat.⁶⁵

"De aanbeveling aan lerarenopleidingen is om in het curriculum in ieder geval aandacht te besteden aan kenmerken en onderwijsbehoeften van hoogbegaafde leerlingen; werken met leerlijnen; ontwerpen van geschikt lesmateriaal; en het (oplossingsgericht) coachen van deze leerlingen in hun leerproces en metacognitieve vaardigheden."⁶⁶

60 Haenen & Mol Lous, *Tijdschrift voor Hoger Onderwijs* 2014/31/32, p. 66 en 70.

61 Haenen & Mol Lous, *Tijdschrift voor Hoger Onderwijs* 2014/31/32, p. 66 en 70.

62 Mol Lous e.a z.j.

63 Haenen & Mol Lous, *Tijdschrift voor Hoger Onderwijs* 2014/31/32, p. 76.

64 Haenen & Mol Lous, *Tijdschrift voor Hoger Onderwijs* 2014/31/32, p. 74-75 en 77.

65 Haenen & Mol Lous, *Tijdschrift voor Hoger Onderwijs* 2014/31/32, p. 70.

66 Haenen & Mol Lous, *Tijdschrift voor Hoger Onderwijs* 2014/31/32, p. 78.

Met het in het artikel genoemde multifactorenmodel van Heller wordt gedoeld op *The Munich model of giftedness and talent* (het Munich model) waar Heller aan refereert.⁶⁷

In *The Munich model of giftedness and talent* staan “talent factors (predictors), non cognitive personality characteristics (moderators), environmental conditions (moderators) en performance areas (criteria)” centraal.⁶⁸

De talent factors zijn gebaseerd op de zeven intelligenties van de meervoudige intelligentietheorie van Gardner. Het betreffen: “intellectual abilities, creative abilities, social competence, practical intelligence, artistic abilities, musicality and psycho-motor skills”.⁶⁹

De non cognitive personality characteristics zijn bijvoorbeeld “coping with stress” en “achievement motivation”.⁷⁰

De environmental conditions zijn onder meer “family climate” en “classroom climate”.⁷¹

De performance areas zijn “mathematics, natural sciences, technology, computer skills and chess, art (music, painting), languages, athletics / sports and social relationship”.⁷²

Op basis van de analyse van de gepubliceerde informatie van de hogescholen, kan voor op het gebied van wetenschappelijke kennis van lectoren op het gebied van zeer moeilijk- en zeer makkelijk lerende leerlingen het volgende worden geconcludeerd.

Uit de voor het voorliggende onderzoek uitgevoerde documentanalyse is niet naar voren gekomen dat zeer moeilijk lerenden tot de doelgroep behoren waar pabo-lectoraten zich op richten.

Van de 26 onderwijslectoraten in het studiejaar 2014-2015 actief zijn, is alleen aan de Hogeschool Leiden een lectoraat verbonden dat zeer makkelijk lerende kinderen tot haar doelgroep rekent. Het lectoraat “Passend Onderwijs / Inclusive Education” (PO/IE) hanteert het talentmodel als uitgangspunt.

Van dit lectoraat houdt in studiejaar 2014-2015 zich in totaal één lid van de bijbehorende kenniskring één dag per week bezig met zmal-leerlingen. Dit kenniskringlid heeft een onderzoek uitgevoerd onder ouders (75,9%) en leerkrachten (24,1%) van hoogbegaafde kinderen.

In de *embedded cases* zijn de resultaten van de documentanalyse nader onderzocht.

67 Ziegler & Heller 2000, p. 7.

68 Ziegler & Heller 2000, p. 7.

69 Praktische intelligentie betreft de controle over uitdagingen of problemen in het dagelijkse leven. Ziegler & Heller 2000, p. 6-7.

70 Ziegler & Heller 2000, p. 7.

71 Ziegler & Heller 2000, p. 7.

72 Ziegler & Heller 2000, p. 7.

8.3.2.2 Resultaten onderzoek embedded cases

Aan de *embedded cases* zijn de volgende lectoraten op het gebied van basis-onderwijs verbonden.

Lectoraat Avans van “De innovatieve opleidingsschool” naar “Leerkracht”

Bij de documentanalyse is reeds vermeld dat het Avans-lectorat “De innovatieve opleidingsschool” met twee thema’s, waaronder het thema “Gedragsspecialist ten aanzien van gedragsproblemen”, in het studiejaar 2014-2015 niet is ingevuld. De “Topclass Gedragsspecialist ten aanzien van gedragsproblemen” (§ 7.3.2) in ditzelfde studiejaar betreft een passend onderwijs specialisatie.

Op 20 januari 2016 heeft de lector *Leerkracht* van Avans haar lectorale rede uitgesproken. Dit lectoraat richt zich op het thema “Opleiden In De School”, het leren op de werkplek.⁷³

Passend Onderwijs/Inclusive Education (PO/IE) Hogeschool Leiden

Aan de kenniskring “Passend Onderwijs – Inclusive Education” (PO/IE) van de Hogeschool Leiden is een pabo-docent verbonden die zich in de afgelopen jaren heeft bezig gehouden met de uitvoering van een inventarisatie en een verdergaande onderzoek naar hoogbegaafdheid. Deze docent is als enige van de hogeschool gespecialiseerd in hoogbegaafdheid. Naast lid van de kenniskring en pabo-docent is hij tevens contactpersoon van de hogeschool met de Leidse Aanpak (LATO) en sinds begin 2016 vanuit de pabo twee dagen per week als senior-beleidsmedewerker gedetacheerd bij het Ministerie van OCW. In een artikel in de “Lerarenagenda” wordt deze pabo-docent aangeduid als “leraar-ambtenaar”.⁷⁴

In het interview verwoordt de sleutelpersoon de visie van het lectoraat “Passend Onderwijs – Inclusive Education” (PO/IE) als volgt:

“passend onderwijs, wat betekent dat je eigenlijk les geeft over verschillende kinderen en die zitten allemaal bij elkaar in de klas en daar moet je als leerkracht mee omgaan. En iets wat werkt voor een hoogbegaafde leerling kan heel goed werken voor andere leerlingen in de klas. Dus eigenlijk heb je het de hele tijd over alle leerlingen. Dus wij specificeren het natuurlijk wel, om de studenten iets mee te geven, maar *in the end* komt het allemaal bij elkaar in een groot meesterstuk waarin eigenlijk alle kinderen op die manier worden begeleid. En zij oefenen met hoogbegaafde leerlingen, maar zo iets kan ook gelden voor kinderen met dyslexie, [...] ADHD, dat maakt niet uit.”

⁷³ Timmermans 2016, p. 5 en 16-17.

⁷⁴ Lerarenagenda (redactie), *Met twee brillen op naar het VELON-congres*, Ministerie van OCW, 10 mrt 2016, weblogbericht 26 febr. 2016 verder aangehaald als Lerarenagenda 26 febr. 2016, http://www.delerarenagenda.nl/blog/inhoud/weblog/weblog/2016/20160226-velon-congres-2016?utm_source=e-mailnieuwsbrief&utm_medium=email&utm_campaign=De+Lerarenagenda. Website laatst geraadpleegd: 12 juli 2016.

De geïnterviewde sleutelpersoon geeft aan, dat het lectoraat PO/IE geen nauwkeurige definitie hanteert van hoogbegaafdheid.

De sleutelpersoon merkt op:

“Wij gaan meer uit van het talentmodel, dus dat betekent dat je kinderen coacht op hun talenten, waarbij hoogbegaafde kinderen talenten op bepaalde gebieden hebben. Dat kan cognitief zijn maar dat hoeft natuurlijk helemaal niet. Het gaat om excellentiebevordering bij kinderen en coachen op talent en dáár willen we dat studenten zich op specialiseren. En daarom geven we natuurlijk wel informatie over hoogbegaafdheid, [...]”

Er zijn zoveel verschillende vormen van hoogbegaafdheid en voor ons hoeven ze niet gediagnostiseerd te zijn om toch met zo’n leerling op die manier aan de slag te gaan.”

Het lectoraat PO/IE hanteert geen duidelijke definitie voor cognitieve hoogbegaafdheid, zo deelt de sleutelpersoon mee.

De geïnterviewde sleutelpersoon verklaart:

“Je kunt natuurlijk zeggen: een kind heeft een IQ van 130 of meer zoals voor sommige plus- of hoogbegaafdheidsklassen wordt gehanteerd. De pabo vindt dit een erg nauwe definitie. Een kind met een IQ van 125, maar zeer sterk op bepaalde cognitieve gebieden, maar ook uitblinkend op het gebied van creativiteit bijvoorbeeld: nou, wij vinden dat je als student ook handvatten moeten krijgen om daarmee om te gaan. Dat kunnen dezelfde handvatten als die zij hebben geleerd voor hoogbegaafde kinderen. Het is niet zo’n strikte grens. [...] De definitie is niet zo strak, dus vandaar ook passend onderwijs.”

De geïnterviewde geeft aan dat het lectoraat PO/IE het als volgt ziet: alle kinderen hebben talenten en een student moet al die diverse kinderen in de klas kunnen begeleiden.

De geïnterviewde sleutelpersoon verduidelijkt:

“Tets wat werkt voor een kind dat hoogbegaafd is zou heel goed ook kunnen werken voor een kind met bijvoorbeeld autisme en heel veel aanverwante stoornissen daarbij.”

Studenten moeten kinderen observeren en met hen in gesprek gaan, zo vertelt de sleutelpersoon. Gesprekstechnieken met kinderen vormen een belangrijk onderdeel van de opleiding.

De geïnterviewde actor geeft aan, dat de techniek van het lectoraat is om het kind zelf oplossingen te laten bedenken. Dit is het oplossingsgericht werken waarop de pabo zich, vanuit het lectoraat PO/IE, in het bijzonder richt.

“Wij denken dat dit toekomst heeft.”

Het lectoraat PO/IE is gericht op passend onderwijs, zo merkt de geïnterviewde op.

Het lectoraat heeft banden met het Ministerie van OCW.

De lector PO/IE heeft een bijdrage geleverd aan de bijlage bij de aanbiedingsbrief van staatssecretaris Dekker bij de zevende voortgangsrapportage passend onderwijs van 12 juni 2015.⁷⁵

Een docent van de Hogeschool Leiden is sinds januari 2016 in deeltijd werkzaam als senior beleidsmedewerker bij het Ministerie van OCW, leraar-ambtenaar genoemd.⁷⁶

De leraar-ambtenaar vermeldt in een artikel in de “Lerarenagenda” onder de indruk te zijn van de activiteiten van het lectoraat “Opleiden in de school” van de Nieuwste Pabo.⁷⁷

De leraar-ambtenaar geeft in de “Lerarenagenda” aan:

“Dit [de activiteiten van het lectoraat “Opleiden in de school” van dNP] vond ik een inspirerend voorbeeld van wat er in Nederland gebeurt op dit vlak.”⁷⁸

Lectoraat “Opleiden in de School” de Nieuwste Pabo

Het lectoraat “Opleiden in de School” van de Nieuwste Pabo gaat uit van een andere manier van opleiden dan de reguliere pabo’s.

Niet alleen worden de studenten voor 40% van de opleiding opgeleid door de opleidingsscholen, aan de pabo verbonden basisscholen.

Een *opleidingsschool* is een regulier basisschool, die aan een aantal kenmerken voldoet: er zijn getrainde mentoren die studenten kunnen coachen, er is een schoolopleider en de basisschool is een lerende school. De schoolopleider kent het pabo-curriculum, begeleidt de mentoren en is samen met de mentoren verantwoordelijk voor een deel van de toetsing van de student. Per opleidingsschool worden 4 à 5 studenten geplaatst om een ‘leraarsnest’ te vormen.

Uit: het interview met een sleutelpersoon van dNP.

Maar ook leveren vertegenwoordigers van schoolbesturen, de zogenoemde *Communities of Learning* (CoL’s), input voor het pabo-curriculum, zo geven de geïnterviewden aan. Daarnaast kan een groep mensen die gerelateerd is aan de betreffende basisschool, te weten leerkrachten, pabo-stagiaires en iemand van de pabo-opleiding, op een opleidingsschool een *Community of*

⁷⁵ Smeets, e.a. 2015.

⁷⁶ Lerarenagenda 26 febr. 2016.

⁷⁷ Lerarenagenda 26 febr. 2016.

⁷⁸ Lerarenagenda 26 febr. 2016.

Practice (CoP) inrichten. Een CoP onderzoekt volgens de onderzoekscyclus een thema dat voor de opleidingsschool van belang is, zo meldt de geïnterviewde sleutelpersoon. Zo is een school een onderzoek naar hoogbegaafdheid gestart door een vragenlijst te ontwikkelen om na te gaan waaraan de leerlingen behoefte hebben. Na circa driekwart jaar zijn de resultaten aan de docenten voorgelegd: "Dit is wat de leerlingen willen."

De sleutelpersonen verklaren dat de opleiding tot basisschoolleerkracht bij dNP voor een groot deel wordt overgelaten aan de opleidings- c.q. basisscholen. Een van de sleutelpersonen geeft aan dat de pabo in het geval van dNP twee betekenissen heeft, namelijk:

- 1 het instituut de pabo inclusief de medewerkers en
- 2 de pabo-opleiding, dat is wat op de opleidingsscholen en op het instituut plaatsvindt.

Een geïnterviewde actor deelt mee:

"De basisscholen zijn goed. Op de basisscholen gebeurt er veel. Maar als er op basisscholen geen hoogbegaafden zitten, dan gebeurt er niets of weinig op het gebied van hoogbegaafdheid."

Afhankelijk van het gegeven of het thema speelt op de opleidingsschool verkrijgt de pabo-student kennis hierover, zo vermeldt een geïnterviewde.

De geïnterviewde sleutelpersoon geeft aan dat niet elke school het onderwijs aanpast voor zmal-leerlingen.

"In de didactische aanpak werken de basisscholen bijna allemaal met instructie op 3 niveaus. Schijnbaar komen ze daarmee gedraaid."

De Nieuwste Pabo hanteert in lijn met de commissie Meijerink het uitgangspunt dat meer tijd moet worden besteed aan de opleiding tot basisschoolleerkracht. Een geïnterviewde actor merkt op dat omgaan met verschillen niet allemaal kan worden opgenomen in de basisopleiding.

Een sleutelpersoon:

"[...] je hebt dus de startbekwaamheidsfase, dat is de opleiding, dan 3 jaar basisbekwaamheid en dan 4 jaar vakbekwaamheid. Dus vanaf ze hier komen, stel dat ze 17 zijn, tot je 28^e, heb je dan drie fases."⁷⁹

79 Dit is een verwijzing naar "de vakbekwame leraar" die wordt genoemd in: *Een goede basis* 2012, p. 6 en 83.

Uiteindelijk heeft de student na 11 jaar de totale opleiding tot basisschool-leerkracht afgerond, meldt de geïnterviewde sleutelpersoon.⁸⁰

Het onderwerp hoogbegaafde en zeer moeilijk lerende kinderen hoort volgens de sleutelpersoon thuis in de 3^e fase, de vakbekwaamheidsfase van de basisschool-leerkracht.

Deze fase betreft het 4^e tot en met het 7^e jaar dat afgestudeerden als leerkrachten werkzaam zijn in het basisonderwijs.

In de vakbekwaamheidsfase moeten de leerkrachten worden bijgeschoold. Voorafgaand aan deze fase hebben studenten en pas afgestudeerden wel behoefte aan scholing over hoe zij om moeten gaan met gedrag van kinderen, zo merkt een geïnterviewde op.

Een sleutelpersoon verklaart:

“Het kan zijn met lastige kinderen dat zij hoogbegaafdheid zijn, hè, maar dat is dan zo specifiek. Het kan allerlei redenen zijn omdat kinderen lastig zijn, het kan ook aan jezelf liggen.”

Een geïnterviewde actor meldt dat de Nieuwste Pabo ervan uit gaat dat de deskundigheid gedurende langere tijd moet worden opgebouwd. Tijdens de opleiding moet de basis worden gelegd en moet worden aangesloten bij de behoefte van de studenten. De behoefte van de afgestudeerden is ook de eerste drie jaar als startende leraar beperkt, zo meent de sleutelpersoon.

De geïnterviewde constateert:

“Maar beginners hebben weinig behoefte aan kennis over hoogbegaafdheid. Zij willen vooral gedrag. Gedragsproblematiek houdt hen bezig. Niet eh, of dat ze natuurlijk, de gedragsproblematiek komt omdat ze slim zijn of net niet slim zijn, dat is een heel andere vraag, maar gedragsproblematiek.” Onderzoeker: “Het omgaan met het moeilijke gedrag van de kinderen in de klas”, de sleutelpersoon: “Dat dat triggert, dus daar gaat de aandacht naar.”

De geïnterviewde sleutelpersoon voorziet niet dat kennisoverdracht over zeer moeilijk lerende en hoogbegaafde kinderen wordt opgenomen in het pabo-curriculum van dNP.

80 Namelijk: na 4 jaar (de pabo-opleiding) is de student ‘startbekwaam’, dan 3 jaar later is de leerkracht ‘basisbekwaam’ en dan 4 jaar later ‘vakbekwaam’. Uit: het interview met een sleutelpersoon van hogeschool de Nieuwste Pabo.

De sleutelpersoon:

"[...] dus, het ergste wat je kunt zeggen is eh: het [de kennisoverdracht] moet er maar weer ingepropt worden. Dat is een opmerking waar niemand wat aan heeft. Het is ook niks. Je hebt er ook helemaal niks aan. Dus, het is een opmerking waar, wat helemaal niet past in alles wat ontwikkeld wordt. Dat is er eigenlijk eentje van 10 jaar geleden. We zijn intussen een stap verder. We zeggen, ja die ontwikkeling duurt veel langer. Dus je moet ook veel meer kijken wat past nou waar is. Want wat zo'n CoL doet, die kijkt eigenlijk naar hoe leer je nu hoogbegaafdheid en dat soort dingen en wat gebeurt er en wat zou je anders moeten doen."

8.3.2.3 Conclusie

Avans Hogeschool heeft sinds begin 2016 een lectoraat dat zich richt op het thema "Opleiden in de school", het leren op de werkplek.

Hogeschool Leiden is de enige hogeschool waaraan een lectoraat is verbonden dat zeer makkelijk lerende kinderen tot haar doelgroep rekent. Dit lectoraat, genaamd "Passend Onderwijs / Inclusive Education" (PO/IE) is en blijft echter een passend onderwijs-lectorat. Het gaat uit van het talentmodel en hanteert geen duidelijke definitie voor (cognitieve) hoogbegaafdheid.

Wel heeft het lectoraat onderzoek verricht leerkrachten (24,1%) en ouders (75,9%) van hoogbegaafde kinderen. In dit onderzoek is nagegaan wat de succesfactoren zijn van onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen en wat dit betekent voor de lerarenopleidingen. Dit heeft geresulteerd in de aanbeveling dat pabo-opleidingen in hun curriculum aandacht besteden aan kenmerken en behoeften van hoogbegaafde leerlingen, zodat hoogbegaafde leerlingen (h)erkend worden in de klas.

Het lectoraat richt zich in het bijzonder op oplossingsgericht werken, waarbij het kind zelf oplossingen moet bedenken.

Aan de kenniskring PO/IE is één docent pedagogiek verbonden die als enige van deze kenniskring en als enige van de hogeschool gespecialiseerd in hoogbegaafdheid. Deze docent is tevens contactpersoon van de Leidse Aanpak (LATO) en tevens in deeltijd werkzaam als senior beleidsmedewerker van het Ministerie van OCW. Uit een interview met de "Lerarenagenda" blijkt dat deze zogenoemde leraar-ambtenaar erg onder de indruk is van de activiteiten van het lectoraat "Opleiden in de school" van dNP.

Bij de Nieuwste Pabo verzorgen basisscholen 40% van de opleiding. Een geïnterviewde sleutelpersoon van dNP geeft aan dat het onderwerp hoogbegaafde en zeer moeilijk lerende kinderen behandeld moet worden tijdens een nascholing in het 4^e tot en met het 7^e jaar nadat de student is afgestudeerd als leerkracht. Als een van de redenen hiervoor noemt de sleutelpersoon, dat beginners weinig behoefte hebben aan kennis over hoogbegaafdheid. Beginners willen vooral kennis over omgaan met moeilijk gedrag van kinderen in de klas.

De lectoren of leden van de kenniskring van Avans, Hogeschool Leiden en de Nieuwste Pabo beschikken nagenoeg niet over wetenschappelijke kennis over zeer moeilijk en zeer makkelijk lerende kinderen en vormen voor hogeschoolactoren geen of in beperkte mate een kennisbron over onderwijs aan deze kinderen.

In de volgende paragraaf wordt een reflectie gegeven op de kennis van de pabo-actoren en de tweede subdeelvraag van de *case study* beantwoord.

8.4 REFLECTIE WETENSCHAPPELIJKE KENNIS PABO-ACTOREN

In dit hoofdstuk wordt de tweede subdeelvraag van de *case study* beantwoord:

“In hoeverre beschikken pabo-actoren over wetenschappelijke kennis over het onderwijs aan zeer makkelijk lerende kinderen?”

In § 8.4.1 wordt de wetenschappelijke kennis van pabo-docenten en lectoren over zeer moeilijk en zeer makkelijk lerende kinderen samengevat. In § 8.4.2 wordt de tweede subdeelvraag van de *case study* beantwoord.

8.4.1 Wetenschappelijke kennis pabo-actoren

In de afgelopen decennia zijn de opleidingen aan de hogescholen minder gericht op het overdragen van professionele basiskennis en -vaardigheden. Studenten worden steeds meer in een gezamenlijke verantwoordelijkheid opgeleid door de hogeschool en de basisscholen, het “Opleiden in de school” (§ 7.1.3). De rol van de docent als onderzoeker wordt benadrukt. Aan de hogescholen zijn lectoren aangesteld om een schakel te vormen tussen wetenschappelijk onderzoek en de onderwijspraktijk.

In respectievelijk § 8.4.1.1 en 8.4.1.2 wordt de kennis over zml- en zmal-kinderen beschreven van pabo-docenten en lectoren van de *embedded cases*.

8.4.1.1 Pabo-docenten

Ingegaan wordt op de kennis over zeer moeilijk en zeer makkelijk lerende kinderen.

Kennis over zeer moeilijk lerende kinderen

Bij Avans en de Nieuwste Pabo zijn twee respectievelijk drie orthopedagogisch geschoolde pabo-docenten werkzaam met kennis over (zeer) moeilijk lerende kinderen.

De geïnterviewden van Avans, Hogeschool Leiden en de Nieuwste Pabo hebben aangegeven dat op deze hogescholen geen docenten gespecialiseerd zijn in zeer moeilijk lerende kinderen.

Kennis over zeer makkelijk lerende kinderen

De Avans-minor “Talentontwikkeling en hoogbegaafdheid” is in het studiejaar 2014-2015 niet gegeven, omdat de studenten niet meer voor de minor hebben gekozen. Uit de studentenevaluatie is gebleken dat de invulling van de minor in 2013/2014 niet voldeed aan de behoeften van de studenten. Om te voorkomen dat pabo-docenten “theorie moeten doceren waarmee ze zelf nooit hebben gewerkt”, heeft Avans deze minor in het studiejaar 2015-2016 grotendeels laten invullen en geheel laten verzorgen door externe deskundigen.

De pabo-actoren van Avans, de enige hogeschool met een zmal-minor, beschikken namelijk volgens de sleutelpersoon over onvoldoende kennis over zeer makkelijk lerende leerlingen en hebben onvoldoende ervaring met het bieden van aangepast onderwijs aan deze leerlingen: “voor de pabo is hoogbegaafdheid een niche”.

Voor de minor Passend Onderwijs / Inclusive Education (PO/IE) van Hogeschool Leiden moeten de studenten verslag doen van de coaching van drie leerlingen. De geïnterviewde merkt over de minor PO/IE op dat één van de drie kinderen in het verslag hoogbegaafd moet zijn. Dat wil in deze minor zeggen dat het een kind moet betreffen waarvan de student denkt: “daar zit misschien meer in”.

Een sleutelpersoon van de Nieuwste Pabo geeft aan dat in één les in het derde jaar van de major (basis)kennis wordt overgedragen over kinderen met speciale ontwikkelingsbehoeften, waaronder zeer makkelijk lerende leerlingen. Deze kennisoverdracht wordt verzorgd door drie pabo-docenten die pedagogisch zijn geschoold en expertise hebben in het omgaan met moeilijk lerende kinderen, zo meldt de geïnterviewde actor.

Uit het *embedded case* onderzoek blijkt:

De pabo-docenten van Avans, Hogeschool Leiden en de Nieuwste Pabo beschikken nagenoeg niet over wetenschappelijke kennis over zeer makkelijk lerende kinderen, en ook niet over ervaring in het aanpassen van het onderwijs aan de behoeften van deze kinderen.

Naast pabo-docenten spelen ook lectoren een belangrijke rol bij de overdracht van wetenschappelijke kennis aan studenten.

8.4.1.2 Lectoren

Ingegaan wordt op de kennis over het onderwijs aan zeer moeilijk en zeer makkelijk lerende kinderen van lectoren en kenniskringleden.

In het studiejaar 2014-2015 zijn 26 onderwijslectoraten actief.

Avans heeft sinds 20 januari 2016 het lectoraat *Leerkracht* dat is gericht op het thema “Opleiden in de school”.

Bij de Nieuwste Pabo heeft het lectoraat “Opleiden in de School” een stempel gedrukt op de pabo-opleiding. Zo wordt 40% van de opleiding van pabo-studenten verzorgd door de opleidingsscholen, dit zijn aan de pabo verbonden basisscholen.

Uit analyse van alle lectoraten op het gebied van onderwijs, blijkt alleen het lectoraat van de Hogeschool Leiden zowel kinderen met een stagnerende ontwikkeling als zeer makkelijk lerende kinderen tot haar doelgroep te rekenen.

Kennis over zeer moeilijk lerende kinderen

Zeer moeilijk lerende kinderen worden niet tot de doelgroep van de pabo-lectoraten gerekend. Deze kinderen bezoeken het speciaal basisonderwijs.

Kennis over zeer makkelijk lerende kinderen

Het lectoraat Passend Onderwijs /Inclusive Education (PO/IE) van de Hogeschool Leiden is volgens de sleutelpersoon gericht op passend onderwijs. Het lectoraat gaat uit van het talentmodel. Uitgangspunt is dat alle kinderen talenten hebben.

De geïnterviewde geeft over het lectoraat PO/IE aan:
Het lectoraat hanteert geen duidelijke definitie voor (cognitieve) hoogbegaafdheid en gaat ervan uit dat er veel verschillende vormen van hoogbegaafdheid zijn.

“Het gaat om excellentiebevordering bij kinderen en coachen op talent en dáár willen we dat studenten zich op specialiseren.”

Eén medewerker van de kenniskring houdt zich één dag per week bezig zmal-leerlingen. In 2012 heeft hij een onderzoek uitgevoerd naar de succesfactoren van onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen en de betekenis hiervan voor de pabo-opleiding. Aan dit onderzoek hebben 261 ouders van een of meer hoogbegaafde kind(eren) hun medewerking verleend en 83 leerkrachten van hoogbegaafde kinderen. De belangrijkste aanbeveling is om in de pabo-opleiding aandacht te besteden aan kenmerken en behoeften van hoogbegaafde leerlingen. Het gebruik van modellen zoals het Munich model en de profielen van Betts & Neihart, wordt hierbij aanbevolen.

Leden van het lectoraat PO/IE onderhouden contact met het Ministerie van OCW. Zo heeft de lector PO/IE van Hogeschool Leiden een bijdrage geleverd aan de zevende voortgangsrapportage passend onderwijs van 12 juni 2015. Tevens is het lid van de kenniskring PO/IE dat zich bezighoudt met hoogbegaafdheid in deeltijd werkzaam als senior beleidsmedewerker bij het Ministerie van OCW. Deze pabo-docent wordt in een artikel in de “Lerarenagenda” aangeduid als “leraar-ambtenaar”. Hij is onder de indruk van de activiteiten van het lectoraat “Opleiden in de school” van de Nieuwste Pabo (dNP).

Een geïnterviewde sleutelpersoon van de Nieuwste Pabo acht het van belang dat de deskundigheid van studenten en leerkrachten gedurende langere tijd wordt opgebouwd. De totale opleiding tot basisschoolleerkracht neemt 11 jaar in beslag: de pabo-opleiding leidt op tot startbekwaamheid, dan volgt gedurende 3 jaar de basisbekwaamheidsfase en te slotte gedurende 4 jaar de vakbekwaamheidsfase.

Volgens de geïnterviewde actor van dNP hoort het onderwerp hoogbegaafde en zeer moeilijk lerende kinderen thuis in de vakbekwaamheidsfase van de basisschoolleerkracht, ofwel het 4^e tot en met het 7^e jaar dat afgestudeerden als leerkrachten werkzaam zijn in het basisonderwijs. De pabo-opleiding moet volgens de dNP-sleutelpersoon aansluiten bij de behoefte van de studenten en die hebben weinig behoefte aan kennis over hoogbegaafdheid. De geïnterviewde sleutelpersoon van dNP geeft aan: “Het kan zijn met lastige kinderen dat zij hoogbegaafdheid zijn, hè, maar dat is dan zo specifiek. Het kan allerlei redenen zijn omdat kinderen lastig zijn, het kan ook aan jezelf liggen.”

De lectoren of leden van de kenniskring van Avans, Hogeschool Leiden en de Nieuwste Pabo beschikken nagenoeg niet over wetenschappelijke kennis over zeer moeilijk en zeer makkelijk lerende kinderen en vormen voor hogeschoolactoren geen of in beperkte mate een kennisbron over onderwijs aan deze kinderen.

In deze paragraaf is de wetenschappelijke kennis van pabo-docenten en lectoren over zeer moeilijk en zeer makkelijk lerende kinderen samengevat weergegeven.

In de volgende paragraaf wordt de subdeelvraag beantwoord.

8.4.2 Kennis pabo-actoren

De tweede subdeelvraag van de *case study*

“In hoeverre beschikken pabo-actoren over wetenschappelijke kennis over het benodigde onderwijs aan zeer makkelijk lerende kinderen?”

kan als volgt worden beantwoord:

De onderzochte pabo-actoren beschikken nagenoeg niet over wetenschappelijke kennis over het onderwijs aan zeer makkelijk lerende kinderen.

Dit onderzoeksresultaat is opmerkelijk, omdat Avans als enige hogeschool in Nederland een minor aanbiedt op het gebied van zmal-kinderen en Hogeschool Leiden als enige een lectoraat heeft die zmal-kinderen tot haar doelgroep rekent.

De wetenschappelijke kennis over het onderwijs aan zeer makkelijk lerende kinderen blijkt nagenoeg niet van invloed te zijn op het onderwijs aan de hogescholen.

Gebleken is, dat de bestudeerde lectoraten de opname van wetenschappelijke kennis over zmal-kinderen in de programmering van de hoofdfase van de pabo-opleiding eerder belemmeren dan stimuleren.

De hogescholen Avans en de Nieuwste Pabo brengen namelijk het concept Opleiden In De School (OIDS) steeds meer of al vergaand in de praktijk. De sleutelpersoon van dNP geeft aan dat kennisoverdracht over zml- of zmal-leerlingen niet eerder aan de orde zal komen dan in een naschooling in het 4^e tot en met het 7^e jaar nadat de student is afgestudeerd.

Het lectoraat van de Hogeschool Leiden hanteert het talentenmodel. Het beveelt aan om in de pabo-opleiding aandacht te besteden aan kenmerken en behoeften van hoogbegaafde leerlingen en hierbij het Munich model te hanteren. Een dergelijk model belemmert echter de overdracht van wetenschappelijke kennis over zmal-kinderen, omdat hierdoor onderbelicht blijft dat het noodzakelijk is om het onderwijs aan te passen aan het leerproces van zeer moeilijk en zeer makkelijk lerende leerlingen.

Het gebrek aan kennis op het gebied van zeer makkelijk lerenden bij het lectoraat PO/IE van de Hogeschool Leiden krijgt nog meer gewicht, omdat leden van dit lectoraat op onder meer het gebied van zeer makkelijk lerenden contact onderhouden met respectievelijk werkzaam zijn bij de gemeente Leiden en het Ministerie van OCW.

In het volgende hoofdstuk wordt nagegaan welke invloed de maatschappelijke omgeving heeft op het onderwijsbeleid van de pabo's.